

HEMŞİRELİKTE ARAŞTIRMA VE PROFESYONELLEŞME

Zekiye ÇETİNKAYA

Meral KELLEÇİ

I.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu
Araştırma Görevlileri

ÖZET

Profesyonel bir disiplinin temel amacı uygulamalarında kullanabileceği bilimsel bilgi içeriğini oluşturmaktır. Bu bilgiler bilimsel bir yöntem olan araştırma ile gerçekleştirilebilir. Hemşireliğin de profesyonel bir disiplin olabilmesi için araştırmalarla elde edeceği bilimsel bilgi içeriğini geliştirmesi gerekir ki, bunlar hemşirelikteki kavramlar ve kuramlar/modelleri oluşturur. Araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilerin uygulamada kullanılması profesyonelleşmeyi ve beraberinde meslekleşmeyi getirir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Araştırma, Profesyonellik

SUMMARY

Nursing Research and Professionallism:

The primary aim of profession a discipline form content of scientific knowing that it can be use its practice. These knowledge can be realized by research become a scientific method. Nursing also enable to be a profession discipline have required scientific knowledge content achieved with researches. These form concept and theory /model in nursing The use in the practice of knowledges which achieved in result of researches give professional together.

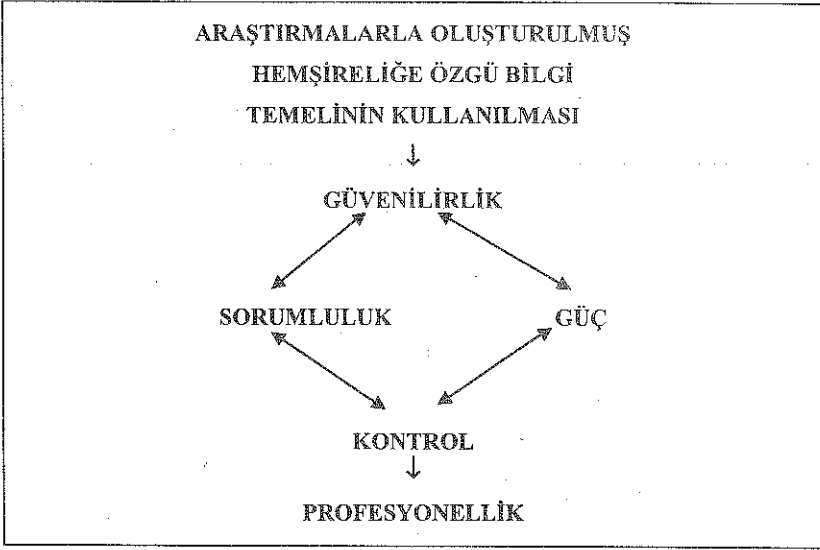
Key Words: Nursing, Research, Professionallism

GİRİŞ

Bir disiplin alanının bilgi temeli, hizmete temel oluşturacak bilgileri, gerçekleri, ilke ve teorileri içerir. Tarihsel süreç içinde hemşirelik bilgileri gelenekler, otoriteler, rol modelleri, diğer disiplinlerden yararlanma, sezgi, kişisel deneyimler gibi yollar ile elde edilmiştir. Ancak hemşireliğin bilimsel bir disiplin olarak kabul edilebilmesi için kendine özgü bilimsel bilgi temelini bilimsel yöntemle / araştırmalar yoluyla geliştirme gerekliliği bulunmaktadır (1, 2). Tüm bilim alanlarında olduğu gibi hemşirelikte de bilimsel araştırma olaylara sistematik yaklaşımı ve yeni bilgilerin ortaya çıkmasını sağlar. Bununla birlikte yüksek öğrenim düzeyinde eğitim veren bir disiplinin kendine özgü kuramsal bilgilerinin olması gereklidir ve bu da araştırmalar yolu ile kendi üyeleri tarafından, hemşireliğe özgü hemşirelik kavram ve kuramlarının geliştirilmesi ile gerçekleştirilebilir. Çünkü başka disiplinlerle ilgili olan ya da katkısı olmayan araştırmaların yapılması hemşirelik adına bilim üretmez ve sorunlarına çözüm getiremez. Örneğin, geçmişte hemşireler primer olarak tıbbi uygulamalarda hekime yardım etmek için tıbbi bilgi üzerine temellenmiş bilgiyi öğrenmeye eğilim göstermişlerdir (8).

Niçin Araştırma?

Hemşireliğin özel bir alan olduğunu kanıtlamanın bir yolu hemşirelik bakımı gibi uygulamalara hemşirenin karar vermesi, bakıma ilişkin uygulamalarını yapabilmesi ve sonuçlarını değerlendirebilmesidir (7). Araştırmaların hemşireliğe bilimsel katkıları ve bunların kullanılması, hemşirenin hasta bakımında bir uzman olarak karar verici ve güçlü bir hale gelmesini sağlayacaktır. Bu durum hemşirenin, hemşirelik uygulamaları ve sonuçları konusunda sorumluluk kadar kontrolünün/mesleki denetimin de artmasını beraberinde getirir. Güvenilirlik, güç, kontrol ve sorumluluğun tümü birbiri ile ilişkilidir ve gerçek profesyonelliğe ulaşmanın temelidir. Sağlam bir araştırma temeli, etkili hemşirelik bakımını sağlamak için üretilen bilginin hemşirelik uygulamalarına katılmasını ve hizmetin de kanıtlanmış bilgilerle verilmesini sağlayacaktır. Genel anlamda hemşirelik topluma daha kaliteli bakım vermektense sorumludur ve bu bakımın niteliğini arttırmak için yollar arar. Hemşirelik araştırma sonuçlarını kullanarak önceden belirleyici bilgileri içeren bir bilim konumuna ulaştığı zaman ancak profesyonellikten söz edilebilir (Şekil 1) (4, 9).

Şekil 1: Hemşirelik araştırmalarının profesyonelleşme ilişkisi

Geçmişte hemşirelik 'düşünen' meslekten çok 'yapan' bir meslek olarak görülürdü. Hemşirenin verilen işi yapması ve nedenini sormaması beklenirdi. Becerikli olarak nitelenme ve davranma değerli olup, ödüllendirilirdi. Bu nedenlerden dolayı hemşireler soyut düşünmeyi öğrenemediler. Oysa soyut düşünme örnekleri, ilişkileri ve felsefi içeriği anlamayı ve sorunu çözümlenmeyi sağlar. Düşünmenin bu tipi zaman ve yere bağlı değildir.

Soyut düşünme araştırma problemini tanıtmaya, çalışmayı düzenleme ve bulguları yorumlama için gereklidir.

Son zamanlarda hemşireliğe ilişkin aktivitelerde, kuram ve araştırma geliştirme gibi soyut düşüncelerin yer alması ile disiplinde önemli bir başarı sağlanmış ve giderek daha çok kabul görmeye başlamıştır (2, 5).

Kuramsal düşünmenin üç büyük süreci bulunmaktadır; iç gözlem (introspection), sezgi (intuition) ve usa vurma (reasoning). Bu düşünme süreçleri hemşirelik uygulamasında kuram geliştirme ve değerlendirmede, bilimsel bulguların anlaşılması ve kullanılmasında, araştırmanın planlanması ve yapılmasında ve bilginin hemşireliğin bütünlüğüne eklenmesinde önemlidir (Şekil 2) (6).

İç Gözlem: İç gözlem kendi kendine düşünme, duyguları analiz etme anlamında kullanılır. İç gözlem, bireyin dikkatini içe yöneltmesi ve kendi

düşüncelerine dönme süreci olarak açıklanabilir. İç gözlem iki düzeyde meydana gelir. İlki yüzeysel düzey olup deneyimlenen düşüncelerin farkına varılması ve farkına varılan bu düşüncelerin kayıt edilmesidir. Bu düzey, önemli düşüncelerin kaybolmasını önleyen bir beceridir. İç gözlemin daha derin yapılması düşüncelerin çok daha kritik olarak ve ayrıntıları ile araştırılmasını sağlar. Bu yolla düşünceler arasındaki bağlantı ve örnekler ortaya çıkar ve bireyin düşüncelerindeki olumlu ya da olumsuz yönleri tanımlanabilir (2).

Sezgi: Sezgi bilme ya da farkına varmanın ani olan şeklidir. Sezgi mantıksal olarak açıklanamayan his ya da duygudur. Bilimsel olarak kolaylıkla açıklanamayan sezgi, çoğu insanda rahatsızlık duygusuna neden olabilir. Ancak sezgi bilginin yokluğunu ifade etmez. Genellikle bir konu hakkında derin bilgiler sonucu sezgi oluşur. Sezginin anlaşılıp açıklanamamasına karşın, bazı önemli bilimsel kullanımları vardır. Sezgiler araştırma için problemi tanımlayabilir, ölçüm için farklı değişkenlerin ya da bulguların yorumlanmasında iki düşünceyi birleştirmeyi gösterebilir. Sezilen duyguları ve düşünceleri tanımlamak ise bir beceridir (2,6).

Usa Vurma: Muhakeme Etme: Usa vurma sonuca ulaşmak için fikirleri birleştiren düşünme biçimidir. Usa vurma hem deneyimleri hem de düşünceleri hissetmemizi sağlayan bir düşüncedir. Usa vurma teorileri geliştirmek, problem çözmek ve araştırma bulgularını yorumlamak için kullanılır (Şekil 2)(6).

SORUN → İÇ GÖZLEM YAPMA → SEZME → USA VURMA → ARAŞTIRMA

Şekil 2: Kuramsal düşünme süreci

Ülkemizde hemşirelik, meslekleşme için gerekli bilimsel gelişimin başlangıç aşamasındadır. Yapılan araştırmaların sayılarının yetersizliğinin yanı sıra, tekrarlarında da bir yetersizlik söz konusudur. Oysa araştırmacılar yapılan bir çalışmayı tekrar uyguladıklarında aynı sonucu elde ederlerse, bu bilgiler giderek kesinleşir ve deneysel dünyaya girilmiş olunur (9, 10). Tekrarlanan araştırmalardan elde edilen bilgiler daha sonra bilimin bir parçası haline dönüşür. Hemşirelik bilimi, hem kalitatif hem de kantitatif araştırma metodlarının kullanılması ile genişleyerek büyüyecektir. Hemşirelik kuramları hemşirelik araştırmaları için olduğu kadar hizmetin sunumu içinde bir çerçeve sağlar. Roy'un kuramı (1984) "*hemşirenin hastanın adaptasyonuna yardım edici*" bir rolünün olduğunu, Orem'in kuramı (1985) hemşirenin rolünün,

"hastanın öz bakımını yapabilmesine yardım ettiğini" gösterir. Rogers'ın kuramı (1970) hemşirenin rolünün "insanın kendinin en üst potansiyelini araştırmasına yardım etmek" olduğunu ön görür. O halde kuramlar bilim kadar, bilim için önemlidir ve ancak yeteri kadar test edildiklerinde bilimin bir parçası haline gelebilirler. Kuram, varsayımlarla veya olasılıklarla ilişki kurarken bilim gerçeğe daha yakın olmaktadır. Araştırma da gerçeği test etmenin bir yoludur. Örneğin; araştırmacı, ameliyat öncesi dönemde olan hastaların anksiyete düzeyleri ameliyat sonrası dönemde olan hastalardan daha mı yüksek? diye sorar. Bizim sezgilerimiz ve bu konudaki bilgilerimiz ameliyat öncesi dönemde olan hastaların anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğunu söyleyebilir. Hemşirelik araştırmaları bunun doğru olduğunu ya da olmadığını gösterir (3, 4, 5).

Hemşirelik araştırmasının diğer disiplinlerdeki araştırmalardan farkı nedir? Bu soru hemşirelik grubunda sıklıkla tartışılan bir sorudur. Aslında bilimsel süreç her disiplinde aynıdır, aynı olmalıdır. Araştırma için gerekli olan yöntem bilgileri ve becerileri bir disipline diğer disipline değişmez. Ancak araştırmanın farklı bir boyutuna bakıldığında, herhangi bir disiplin içerisindeki araştırma o disiplinin kuramları ve felsefi yönelimlerine uygun olmalıdır. Bu nedenle hemşirelik araştırmaları hemşirelik felsefesi ve kuramları ile tutarlı olmalıdır (4).

KAYNAKLAR

1. Aksayan, S.: Türkiye'de 2000'e Doğru Hemşirelik Araştırmalarının Bilimsel Bilgi Üretimine Katkısına İlişkin Bir Tartışma, *Hemşirelik Forumu*, 1(2): 77-80, (1988).
2. Burns, N., Grove, S.K.: The Practice of Nursing Research Conduct Critique and Utilization. W.B. Saunders Company, Philadelphia, (1997), p. 3-33
3. Çetin, H., Kukulcu, K., Platin, N.: Ürdün Kongresi, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2 (2): 3-8, (1995).
4. Laddy, S., Pepper, J.M.: Conceptual Bases of Professional Nursing. Lippincott Company, London, (1989), p.121- 127.
5. Lindberg, J.B., Hunter, M.L.: Kruszewski, A.Z.: Introduction to Nursing. Lippincott Company, London, (1990), p.51-56.

6. Marrine, A.: Nursing Theorists and Their Work. The C.V. Mosby Company, Toronto, (1986), p. 20-23
7. Okumuş, H.: Hemşirelikte Araştırma ve Öğretim Üzerine, *Türk Hemşireler Dergisi*, 37(4): 28-29, (1987).
8. Platin, N.: Hemşirelikte Araştırma, *Türk Hemşireler Dergisi*, 32(4): 23-26, (1982).
9. Polit, D.F.: Hungler, B.P., Nursing Research Principles and Methods. S.B. Lippincot Company, Fourth Edition, London, (1991), p. 3-30.
10. Sönmez, V.: Bilim, Bilimsel Yöntem ve Bilim Adamı Yetiştirme, VI. Ulusal Hemşirelik Kongresi Hemşirelikte Araştırma Kurs Notları, 14-16 Mayıs, Ankara, (1998), s. 1-7.